

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejeman veljá: Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejeman veljá: Za celo leto 18 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznanila (inzerati) se sprejemajo in veljá tristoletna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/2 6. uri popoldne.

Štev. 278.

V Ljubljani, v torek 2. decembra 1884.

Letnik XII.

Na Tvoji gomili je Avstrija!

Pod tem naslovom objavljajo katoliški nemški listi članek, ki priča o neizmerni ljubezni vernih katoličanov do ranjkega Linškega škofa in o veliki zgubi, ki je našo državo vsled smrti njegove zadela.

„V Tvojem šotoru je Avstrija.“ S temi besedami sklenil je ranjki Linški škof nedavno svoj moški govor do gorenje-avstrijskih mož.

Pri Tvoji smrtni postelji, veliki škof, pravi omenjeni članek, bila je Avstrija, prijatelj in neprijatelj!

Bog Te nam je bil dal, Bog Te nam je vzel, Njegovo ime naj bo češčeno!

Pri Tvoji rakvi stala je Avstrija, prijatelj in neprijatelj!

Velika je Tvoja zguba za oba. Poslednji stojé pri rakvi svojega nasprotnika, mi pri rakvi velikega voditelja; uni težko prikrivajo svoje veselje, — mi svoje solzé; naj se pa uni prevzetno ne veselé, in mi naj nikar obupno ne žalujmo.

Pri odprtí Tvoji gomili danes stoji Avstrija, prijatelj in neprijatelj!

Mi v Tebi pokopljemo zvestega škofa avstrijskega, junaškega voditelja katoličanov, ne pokopljemo pa katoliške Avstrije, za katero si se Ti bojeval.

Na zasuti Tvoji gomili stoji katoliška Avstrija ter vprašuje: Zakaj Te nam je Bog vzel ravno v tem trenutku? Hoče li, da naj se s Teboj pokoplje tudi katoliška Avstrija?

Ne!

Bog hoče, da naj se katoliška Avstrija brez Tebe bojuje za vero, dom, cesarja! Tebi je bil izročil najtežavnejšo nalogo, v krepek tek spraviti katoliško gibanje. Ti si To svojo nalogo dovršil. Naj se to gibanje v Tvojem grobu pozgubi?

Ne!

Bog hoče, da naj se dalje razširja.

Na Tvoji gomili stoji mnogojezična katoliška Avstrija ter si bratovsko podaja roke:

„Z Božjo pomočjo (borujmo se) za našega cesarja in skupno domovino — edini in pogumni zoper vsakega sovražnika!

To je Tvoja oporoka! Te se hočemo držati. Na Tvoji gomili je Avstrija!“

Ubožni zaklad.

(Dalje.)

II. Kako se je zdaj obnašati duhovnom proti ubogim? Ni moj namen v tej zadevi podajati vodil svojim duhovnim tovaršem, saj vsi dobro vemo, da je duhovnom njih Veliki duhoven Jezus Kristus z izgledom in besedo posebno priporočil in prepustil uboge. Ljubezen je iznajdljiva, ona si bode tudi še za naprej znala poiskati potov prave krščanske ljubezni. Ali drugo vprašanje je: koliko zamore duhoven storiti za reveže po poti, ki mu jo je odmenila najnovejši beraška postava? In tu moramo priznati, da čisto malo, ali prav za prav nič. V dokaz glej § 38. zakona št. 17, ki veli: „V cerkvi nabrana miloščina prepuščena je cerkvi na razpolaganje“. Pa kako? „Cerkvena predstojništva morajo zaradi tega, da se ubogi enakomerno obdarujejo, županstvu povedati, koliko se je nabralo, in kako se je porabilo.“ Tedaj tako daleč smo že prišli, da še celó v cerkvi bo moral biti duhovni pastir podložen županu, farni predstojnik pa svojemu farnemu otroku! Kdaj bomo še postavili dobili, da bodo morali župani stražiti, če duhoven prav mašuje, in če med daritvijo sv. maše prav roke povzdiguje?!

V cerkvi tedaj duhoven ne more več delati za uboge; saj če bi tudi kaj storil, on s tem ni koristil ubožcem, ampak le občinskemu zakladu; kajti „enakomerno obdarovanje ubogih“ pomeni toliko, kakor: kolikor si dobil od miloščine nabrane v cerkvi, toliko se ti zdaj odstriže od miloščine, ki jo dobivaš iz občinskega ubožnega zaklada.

Kaj pa zunaj cerkve? Ali zamore tukaj kaj storiti za reveže? Poglejmo! Recimo, da je duhovnik pri enem ali več umirajočih, ktere je Bog oblagodaril s časnim premoženjem. Vprašan je za svét, kako naj bi se premoženje razdelilo. Na misel mu

pridejo reveži, ki kruha stradajo; predočuje si vroče solze hvaležnosti, ko bi on tem revežem od tega bogatina prinesel zdaten dar; misli na vroče vzdihljeje in goreče molitve, ki bi jih pred božji sodnji stol pošiljale te reve za svojega dobrotnika. Že misli prositi za reveže, ki so njemu znani — toda ob enem se nekako pretrese; kajti spomnil se je, da on sam ne more osrečiti sirot, da on sam jim ne sme kupiti kruha, ker § 38. veli: „Tiste darove, ktere cerkveni organi zunaj cerkve za uboge naberó brez posebne odmembe, oddajati je ubožnemu zakladu, ali pa porabiti jih sodelovaje z županstvom. Če tudi besede „brez posebne odmembe“ dopuščajo duhovniku še majhna vrtica, skozi ktera mu je še mogoče izmuzniti se: vendar naravnost povem, da se duh protivi še celó v takem slučaju biti odvisen od župana, oziroma njemu podložen!

Pa znal bi kdo ugovarjati: ti vse prečrno vidiš; ti bi že kmalo postavil obdolžil brezverstva. Ali vendar ne veš, da tudi po sedanji postavi bo duh. pastir sodeloval kot organ občinskega ubožnega oblastva? — Da, resnica je. Celó v dveh (!) §§. je govorjenje o duh. pastirju! §. 35 zakona 17 določuje, da imajo župniki v morebiti postavljenem ubožnem svétu sedež in glas. Da odkritosrčno govorim, dozdeva se mi, kakor da bi bil ta §. prirejen za plajšček, ki naj bi pokrival duha in namen postave. Dvomim pa, da bi ta določba popolnoma svoj namen dosegla. Kajti ne morem si prav lahko misliti, da bi gg. župniki radi zahajali k posvetovanji o takih rečeh, o kterih se jim je, če ne naravnost, pa vsaj nenaravnost, dalo spričevalo nezmožnosti. Ker če so bili zmožni, zakaj se jim je zaklad odvezel; če pa niso bili zmožni, čemu jih še klicati k posvetovanji?

Enako nerazumljiv se mi dozdeva tudi drugi paragraf govoreč o duhovščini, t. j. §. 37, ki naklada ubožnim očetom in ubožnemu svétu nalogo, da se pogovarjajo o razmerah ubožnih z duhovščino. Saj navadno se le tistim daje naslov „svetnika“, kteri so ali poprej dobro službo opravljali, pa so vsled starosti odstopili od svojega službovanja, ali

LISTEK.

Dvanajst večerov.

Pogovori doktorja Junija z mladim prijateljem.

(Dalje.)

Akoprav je Stritar še le leta 1870 s svojim Dunajskim „Zvonom“ začel razširjati svoja načela med Slovenci, vendar je že prejšnja leta večkrat povzdignil glas, in si tako že pred pot vgladil do občinstva. To pa se je posebno zgodilo l. 1866, ko je z Jurčičem omislil novo izdajo Preširnovih poezij. V predgovoru tej izdaji izrekel je originalno, do tedaj ne še zaslišano oceno o Preširnu in njegovih pesnih; že takrat je vdaril na struno, na katero je pozneje vstrajno godel. In res, kaj je slovensko slovstvo brez Preširna? Ali mu ni on duša, duša posebno slovenskemu pesništvu? Brez Preširna marsičesa pri nas bi ne mogli še razumeti ne; on nam daje prav za prav ključ do vseh naših boljših slovstvenih proizvodov. Izvemši enega ali dva je Preširno ime edino s kterim se moremo pred

tujci ponašati. In res, kdo zamore dovolj občudovati spretnost njegove lire? Kako naravno in resnično nam opisuje življenje, ne sicer onega zunanjega, ktero le s čuti pojme vsak površni brezsrčni posvetnjak, ampak notranje življenje, ki se tako zanimivo in mično, tako mnogolično razvija in vrši v srei človeškem? Kje bomo našli pesnika, ki bi nam zvestejše in resničnejše označil človeško strast s svojimi spremembami, s sladkimi in grenkimi nasledki? Ki bi nas globoče vpeljal v skrivnosti naše narave? In kako lepo, kako mično razvrstuje svoje podobe, kako originalno slika svoje obraze in kako miloginljivo nam vpodoblja svoje čute, ž njim oživlja mrtvo naravo in jo jako navdihuje, da se vse nekako ž njim joče in žaluje. Ne, ne, kakor Preširen ni še pel nikdo na Slovenskem in najbrže tudi ne bo več; oblika mu je tako dovršena, tako čarobna beseda, da ušesu doni kakor nebeška harmonija. Jaz, predragi prijatelj, se mu ne morem nikdar načuditi in ko sem bral njegove pesni, zdi se mi vse, kar so drugi med nami peli, tako nekam vsakdanje in prozaično in me nikako več ne mika. In ko bi mene postavili sodnika našim pesnikom, odločil bi Preširnu sedež med vsemi drugimi najviši, vsaj to-

liko viši nad vsemi, kolikor je Triglav viši nad Krnom.

Toda o tem Preširnu prevladalo je v slovenskem občinstvu do dóbe Stritarjeve mnenje, ki v obče ni bilo vgodno nameram Stritarjevim. Slovenci so namreč govoré o Preširnu ločili obliko od vsebine, kar se mora ločiti pri vsakem umetniku. V obliki bil je Preširen vsem onim, ki so kaj razumeli in ne slepo in strastno sodili, nedosežen, v tem pesnikom slovenskim prvak in vzor, kterega kot takega nikoli ne moremo dovolj občudovati in posnemati. Toda od oblike različna je vsebina; ta pa se je v Preširnu obsojala. In zakaj? Ker se bavi z ljubezujijo, edino le z ljubezujijo. Ljubezen? Jo bomo li obsodili? Ne le je ne bomo obsodili, marveč ona je med vsemi čuti najblaži. Saj brez ljubezni ni življenja, ne hotenja, ne delovanja. Ona veže in edini v mogočno skupščino razdružene posamljene moči, ona lajša bolečine, ker jih deli, nam spremeni solzno dolino v nebeški raj. In ta ljubezen, ona je mati vsem drugim čutom, iz nje se nam rodi upanje, hrepenenje; brez nje se nič ne giblje, nič ne obstoji, da, celó jeza in sovraštvo redite se iz ljubezni. Ljubezni čut je kakor iskrica vse ogrevajoča

pa jo zdaj dobro opravljajo pa le v nižji, ali drugi vrsti. Takim pa, ki so bili iz „službenih“ ozirov izverženi iz upravištva, takim ne pristuje ta naslov. Kajti tukaj velja le dvoizber: ali so bili dosedanji upravitelji ubožnega zaklada za to delo sposobni, ali ne? Če so bili sposobni, zakaj so se odstranili, ker niso sami prosili; če pa niso bili sposobni, kako bodo zdaj prav svetovati zamogli?! —

Vse pride na dan!

(Konec.)

Ista italijanska stranka je dala nezaupnico tudi Slovincem, predno je imela kak vtemeljen razlog, da bi mogla sumničiti postopanje Slovencev. Dr. pl. Pajer je rekel pri obravnavi sodnijski, da Goričani so živeli s Slovenci v bratstvu; takim sodeželanom in someščanom bi pa morali Italijani vendar zaupati, dokler njih zaupanje ne rabijo v zlo. „Sobratom“ brez razlogov nezaupnost izkazovati, predno so se ti slovenski sobratje pregrešili, to je vendar nenavadna razmera, tedaj Pajerjevo trditev čudno osvitljuje. In dr. pl. Pajer in dr. Nardini kot zagovornika sta celó trdila, da Slovenci niso še programa imeli potrjenega od politične oblasti, in to v dobi in iste dni, ko se je najbolj hujskalo proti Slovincem! Tedaj predno so Italijani dobro vedeli, ali bodo smeli Slovenci svojo slavnost obhajati, so ščevali proti njim, so dajali svojim „sobratom“ nezaupnico in so iz njih vrste nekteri celó proti Slovincem hude naklepe snovali! Ali je to bratsko? In ta gospóda dobro vé, da, ako bi se Slovenci pregrešili, bi jim bila politična oblast takoj za hrbtom; pa to nič ne pomaga, še celó s pestmi naj bi bili šli proti Slovincem. Ali je bilo kod slišati, ali je bilo kod brati, da pridejo Slovenci, na podlagi postavnega programa, v mesto z orožjem kot razbojniki? To je tedaj „sobratsko“ vedenje, ki tudi po razsodbi v glavnem glasilu nima slovke obžalovanja ali obsojevanja nasproti naklepom, po sodnji potrjenim! Sami s svojimi razlogi se pobijajo.

Po vsem tem nam je jasno, kaj tako sobratstvo pomeni. Dr. pl. Pajer je rekel, da takrat, ko je politična oblast slavnostni program skrčila, so bili Slovenci v položaji psa s torbo na gobci, vsled česar ne more grizti. Če je bilo to res, potem bi bil moral „sobrate“ vsaj obžalovati; ali on ni pokazal sočutja, ki bi bilo v soglasji z njegovimi trditvami. Pes s torbo na gobci, ta podoba ni prav elegantna, kaže pa, da psu se ne godi še toliko hudó, če ne more zarad torbe grizti. Vse hujše je, da se postavimo z enako eleganco na Pajerjevo stališče, vse hujše je, pravimo če kako postopanje spominja na basen volka in jagnjeta, kteremu volk nad potokom očita, da mu tam dolí vodo moti, in naposled jagnje požre.

Da bi bili slavnost v kali zatrli, so na podstavi govorice, ktere so sami izmislili, začeli ščevali proti Slovincem in se zdaj obnašajo, kakor da bi bili morali svojo narodnost braniti. „Corr.“ v članku „La grande Slovenia“ sam svoje sumničenje izrecno opira edino na „govorice“ in pričinja tako boj proti oni slavnosti. Kakor pravimo na podlagi „govoric“, ktere

so v njegovem taboru izmislili. To osvitljuje najlepše zaupanje v sobrate.

Odvetnik Pajer je med to pravdo tudi zavračal državnega pravdnika, češ, da v Gorici ni nobene politične stranke italijanske, da je vse meščanstvo ena sama stranka ali nestranka. V tem pogledu ga ni nobeno italijansko glasilo zavrnilo ali kritikovalo. Toraj morajo Slovenci odslej zapomniti si, da Goriški Italijani so proti njim samo ena stranka, toraj proti njim edini. Državni pravdnik bi se bil po takem preračunil, ko je samo eno posebno stranko označeval, ki je razburjenost in hujskanje provzročila. Dr. Pajer pa zavrača tako omejevanje, in se toraj kaže solidarno postopanje vsaj proti Slovincem od vsega meščanstva italijanske narodnosti. Slovenci so doslej tudi sami razločevali in menili, da se nahaja v Gorici ne samo stranka prenapetnežev v zmislu državnega pravdnika, ampak tudi tako zvana zmerna stranka. Slovenci so večkrat slišali sladke besede za pogajanje v raznih slučajih; zdaj pa jih nakrat zagovornik drugače poučuje, in vsled tega so Slovenci prisiljeni staviti vse do sedaj mišljene razne barve v en koš, in še celó „L' Eco del Litorale“ odslej Slovincem mora doslednost pripoznati, ako ne, ga ne bodo razločevali od onega glasila, ki je znano po imenu „Corriere“, če tudi se s poslednjim včasih prepira — se ve da ne zarad Slovencev.

Da so bili Italijani v obče v Gorici proti slovenski slavnosti, izpričuje uradno tudi Goriški municipij, ki je bil pred sodnijo poslal spričevalo enemu zatožencu, kterega hvali v nasprotji s spričevalom politične oblasti. V tem spričevalu izrečno municipij trdi, da je bilo vse mesto proti slavnosti, in opira to svojo trditev na neki protest, ki pa je, kakor smo že v „Soči“ javno obžalovali, nekam izginil. Take izjave niso neumljive Slovincem, ako se spominjajo, da se hoče v Gorici zatrei vsak zgodovinski sled, ki bi spominjal na slovensko zgodovino in preteklost tega mesta, kteremu so dali v celoti in raznih delih slovenski pradedje slovenska imena. S takim postopanjem se zлага tudi ponočno rogoviljenje, ki je, rekli bi, do poslednjega „č“, prej in zadnji čas vse slovenske priimke zatrlo ali hotelo z mazanjem zatreti.

Dr. pl. Pajer je trdil sicer, da bi bilo Goriško mesto italijansko že vsled tega, ker je tudi c. kr. okrožna sodnija italijansko osnovana. To se popolnoma vjema z dokazi, kterih smo ravno omenili. Dr. pl. Pajer dobro vé, da se Slovincem krivica godi, ako se ne obravnava pri c. kr. sodnijah v njih jeziku, in na podlagi te krivične osnove izvaja on italijanski značaj mesta. Drugikrat mu bo uganjal pa naslednji sklep: c. kr. okrožna sodnija služi vsej deželi, ker pa je ta instanca italijanska, ergo je prebivalstvo vse dežele italijansko. To je popolnoma analogija (podobno) navedene trditve, in kakor smo rekli, Italijani v Gorici in v obče na Primorskem ne izvajajo samo iz italijansko osnovanih uradov italijanskega značaja, ampak italijančijo v ta namen tudi slovanska imena krajev, dolin in gor, da bi potem po geografijah naznanjali svetu, češ, tod je povsod italijanski rod.

Čudno pa je tudi to, da zagovornik Pajer proglša mesto Goriško kot italijansko mesto, a se z druge strani on in somišljeniki njegovi bojé, da bi utegnil shod Slovencev mestu izbrisati italijansko lice. Kakó-li je to mogoče? Potem bi morali tudi slovenskim romarjem hod skozi mesto prepovedati in odreči Slovincem vhod ob vsakem somnji. Nù, vest jih peče, ker njih trditve niso resnične, zato pa vsako senco slovenstva skušajo načelno odpoditi. Ob tej priliki moramo tudi Pajerja zavriniti, ki je trdil, da tudi skozi Prago in Ljubljano bi ne smeli Nemci v skupinah hoditi, češ, v Ljubljani bi „Sokol“ nemške kazinote pregnal, in na Dunaji bi enako česke sprevođe zabranili. To je gola neresnica, kajti imenovana mesta se v raznih strankah nikdar ne kavsajo zarad sprevođov in nestrpnost za ta del ostane svojstvo italijanskih mest in strank, kjer so pomešane narodnosti. Drugod take ozkosrčnosti ne poznajo.

Zares čuditi se je zagovorniku Pajerju, ki je svojega zagovarjanca opiral s povdarjanjem temeljnih zakonov naše države, vsled kterih je dovoljeno vsakemu državljanu svobodno mnenje o svoji narodnosti izražati. Neokretno je to zagovarjanje bilo, ker nezavedno ljudstvo je takoj po mestu razgovarjalo se takó, kakor da bi bilo dovoljeno, enako zatožencem, hujskati proti drugi narodnosti. Tako zagovarjanje je nevarno, ako se ne določijo meje, in ker sta bila zatoženca oproščena, ljudstvo res meni, da so nepostavni izgredi dovoljeni. Sodnija je take čine obsodila, dasi je zatoženca oba oprostila, ali ljudstvo ne zna razločevati. In če še „Corriere“ stvari takó zasukava, kakor da bi bilo dosedanje njegovo lastno vedenje in vedenje njegove stranke sukalo se v „strogih mejah postavnosti“, potem so to nevarni nauki, ki bi utegnili v bodočnosti hude nasledke imeti. Še čudniše pa je, da, ko dr. Pajer svoji stranki razlaga v takó obširnem ali boljše v povečanem okvirji svobodo, v temeljnih drž. zakonih zagotovljeno, nima za „sobrate“ nobenega popisa o enaki svobodi, ki je Slovincem enako podeljena, kakor drugim narodnostim. Italijani dobro poznajo zakone, po kterih je dovoljeno raznim društvom gibati se, in svobodo teh zakonov v polni meri za-se porabljeti ter se vedno na njo sklicujejo, dasi jim ni nikdar prikračena; a Slovincem bi oni privoščili, da bi društvene svobode za nje nikdar in nikjer ne bilo. To je civilizacija, da se Bogu usmili! In taka politična nestrpnost se širi in oznanjuje od najomikanejšega dela italijanskega prebivalstva, od strani italijanskih odvetnikov, ki poznajo pomen državnih zakonov in postav, ki svobodno gibanje državljanom vseh narodnosti delé.

Razvidno pa je iz razpravljane pravde, da Slovenci so se doslej močno varali, ako so upali, da je možno poštene podpore dobiti med Italijani, ki bi Slovincem privoščili enako potrebno razvijanje, kakor sebi. Na glas so razodeli Goriški Italijani, da so vsi združeni, kedar bi se mi hoteli v mestu postavno gibati. Pomoči imajo v tukajšnjih velikoposestnikih tudi drugih narodnosti; toraj so pogumni, a mi smo sami, brez vsake moralne podpore. Huda je ta, ali dobro tiči v tem, da odslej se ne bomo več varali v upanji. Na svojo moč se moramo naslanjati za

in oživljajoča, iskrica, ktero nam je v srci vžgal Stvarnik, da se v tem prognanstvu zavedamo, kje je naš početek, kje naša prihodnja domovina, tam, kjer gori večna ljubezen. In tedaj pesnika ljubezni bi obsojali? Obsojali Preširna?

Toda treba je, pred vsem dobro se razumeti, in da se dobro razumemo, treba nam dobro stvar razločiti. Ljubezen je namreč različna po različnosti svojega predmeta in namena. In tako govorimo tudi o ljubezni, kteri je ime spolovna, ta se rodi med osebam različnega spola, kteri spolovno združi v ploditev in ohranitev človeškega rodú. Tudi ta ljubezen je dobra, ker naravna, ona ima namreč svoj početek v človeški naravi sami, ktera je spolovno razdvojeno, tako, da sta spola drug na drugega navezana, in se drug drugega med seboj usevršita. Ker je pa ta različnost spolovna v naravi vtemeljena, zato je njen početnik Stvarnik sam, ki je početnik narave. Zato je pa tudi ljubezen spolovna izvirajoča iz narave, vpostavljena od Boga Stvarnika. Toda bodi ta ljubezen še tako naravna in blaga, vendar zabiti je ne smemo nikdar, drugače, kakor je človeški naravi vrojena, kaka je njena svrha. Ta je, kakor smo rekli, ploditev človeškega rodú. To plodenje pa sme se vršiti le po oni postavni, javno priznani zvezi, kteri pravimo zakon. Tako vsaj učé in menijo narodi vseh časov in krajev; nikjer ni

namreč dovoljeno človeku spolovno se družiti po živalsko; in ako se kaj takega zgodi, je tako početje zabeleženo kot nesramno, nenravno.

Vprašal bi morda kdo, zakaj so spolovni ljubezni ovake ovire postavljene, zakaj bi se ne smelo prosto in samovoljno javiti? Ali niso morda to predsodki podedovani že iz temnih vražastih časov srednjega veka? Prazni predsodki? Odgovarja naj vam človeška narava, o vi, ki tako radi govorite o predsodkih. Ali ni resnica od vsakega priznana, da je človeku narajena neka naravna sramožljivost, ktere se ne more nikdo iznebiti in ne tajiti, naj še toliko protivi naravnemu čutu?

M. Da, da, to se mi zdi, da tajé nihilisti, g. doktor! ne zamerite da Vas motim. Nihilisti, kakor sem bral nekako ondan v „Pismih iz Rusije“, ki so tu tiskana v nekdanjem Dunajskem „Zvonu“. „Kaj je sramota?“ vpraša tam nihilist. Odgovor: „Pojem čisto relativen“.

J. Tajé? Recimo bolje, silijo se tajiti, ker tajiti ne morejo. Toda zdaj poslušaj dalje iz pisma: Ta sramožljivost se kaže pa posebno v človeških plodilih, ali v onih udih človeškega telesa, kteri služijo v plodenje rodú. Zatoraj se pa tudi to plodenje zakriva v temno skrivnost, ker človeka je sram kaj takega očitno činiti. Od kod to? Od kod ta sramota? Gotovo le od tod, ker se plodenje ne vrši

primerno človeški dostojnosti. Kako ne? Človek je namreč bitje obstoječe iz duše in telesa, ta dva sta bistvena dela njegove narave; a blaži princip v človeku je duša, ker je enovito bitje mišljeno in hoteče, ona je dejstvujoča in oživljajoča forma telesa človeškega; zatoraj se spodobi, da ona vlada v človeku, da je ona princip vsem činom človekovim, da brez nje ali brez njenega povelja v njem nič ne gane. Toda priznati moramo žalostno resnico (od kod to izhaja, nečem tu preiskovati), da človek prevladuje meseni princip, večkrat proti izrečenemu povelju voljinemu, meso je duhu uporno in neobgljivo, noče se mu podvreči in njegova slast povsod prehiteva prosto določitev voljino. A prav ta prikazen je v človeku neredna, nepostavna in nedostojna. Zatoraj se je človek sramuje, ker vidi v tem dušo nezmožno in ponižano. Ker se pa ta upornost najhujše v plodilih razodeva, in je v teh najneukrotnejša, se človek prav teh najbolj sramuje. Zatoraj je človeštvo nekako občuduje ter posebno časti one, ki se ukrotivši meseno upornost odpovedó spolovni slasti. Devišstvo je bilo vedno in posebno čislano pri vseh narodih.

M. Ne pri „Zvonovcih“; uboge stare „device“! J. Poslušaj dalje: Človeštvo je deviški stan vedno smatralo za nekaj junaškega ter obdajalo ga z nebeško gloriijo. Drugim pa, ki se čuté poklicane

priporjenje, državljano drugače nekračenih pravic. Sami smo, ali zavest osamljenosti mora nam podeliti pogum v združenji. Kjer so naši nasprotniki edini, morajo tudi nas najti združene za skupno obrambo. Vojsko so nam sami napovedali; združeni skušajmo neopravičeni boj odbiti. Toraj sloga in pogum naj bode naš odmev!

Politični pregled.

V Ljubljani, 2. decembra.

Notranje dežele.

Budějovice so meste na južnem Českem, kjer stanujejo poleg Čehov tudi Nemci, katerih je nekako toliko, kakor v Ljubljani. Prigodilo se je, da so imeli ravno kar nadomestilne volitve v državni zbor, katerih se je od 1335 volilcev vdeležilo 1115. Le-ti so si volili poslanca nemškoliberalne stranke cesarskega svetnika Schiera z 670 glasovi proti 429, ki jih je dobil kandidat autonomistov major pl. Kopřiva. Če tudi narodna stranka že sedaj ni še zmogala, je vendar vesela nada, da morda prodere s svojim kandidatom že ob bodočih volitvah, kajti število glasov ji od volitev do volitev raste, in se je taisto v teku desetih let skoraj podvojilo; kajti narodni poslanec dr. Zátka, ki ga je leta 1873 kandidiral narodna stranka, imel je samo 272 glasov. Šest let pozneje leta 1879 se je število narodnih glasov, ki so se tedaj za dr. Vokača oddajali, že na 291 povzdignilo, ter se je letos za celih 138 povišalo. Nadjati se je, da če bodo k letu osorej petakarji vrlo pritisnili in od tistih sme se narodno glasovanje po vsi pravici pričakovati, da bode Budějovice volile narodnega poslanca v državni zbor in to, ako se ne motimo prvokrat od kar poslanci na Dunaj zahajajo.

Rajni Rudigier, čegar truplo se bo jutri položilo k večnemu počitku, ni bil sam, ki je odločno in krepko povzdignil svoj glas, kadar je bilo treba potegniti se za oškodovane pravice katoliške vere. Takoj za njim oglašil se je škof **Lito-meržicki** na Českem s pritožbo pri deželnem šolskem svetu, da je v letnem poročilu Brůškega velikega gimnazija sostavek od profesorja Rebhanna, ki je veri in državi nevaren. Višja šolska oblast je je dotično pritožbo povsem potrdila ter zaradi tega izrekla profesorju in vodji svojo grajo.

Šebenjska luka ima trdnjavo „S. Nikola“. Tista trdnjavo bila je do leta 1866 popolnoma oborožena in za napad oziroma za obrambo pripravljena; po končani vojski leta 1866 so jo pa razorožili in je le nekaj malega vojakov ondi za stražo bilo. Kakor se čuje se bo dotična trdnjavo zopet oborožila, t. j., napeljali se bodo za njene nasipe veliki pomorski topovi, vrh tega se bo pa luka še posebej nekaj vtrčila, ker so jo sposobno smatrali za bodoče zavetišče c. kr. avstrijske torpedne flotile za srednjo Dalmacijo. Tudi podvodne mine bodo ondi napravili. Od kar so Zadarske trdnjave podrlj, severna Dalmacija nima nijedne pomorske trdnjave do Dubrovnika, da bi bila kaj vredna. Vis in Zadar sta opuščena, Kninu ob bosanski meji se bo pa menda ravno taka zgodila. Prav potrebno je toraj, da se med Puljem in Dubrovnikom napravi trdnjavo v sredi.

Madjarji se Slovanov bojé, ker se jim poslednji jako nevarni tekmeči zdé. Tako mišljenje je potrdil v ogerski poslanski zbornici, poslanec Beksič,

ob priliki budgetne debate na 29. novembra: „Kulturni razvoj in kulturno vprašanje, pravi, je za Madjare tako pomenljivo, kakor življenje samo na sebi. Boj s slovanstvom jim je neizogibljiv, izbojevali ga pa ne bodo z orožjem v roci, temveč z duhom in s kulturo. Slovanska kultura napredovala je v poslednjem času silno, posebno pa so v tem oziru Rusi velike korake storili. Madjarska kultura pa je danes še na viši stopinji (?) Slovanstvo nam ni nevarno kakor oborožena moč, pač pak kakor kulturni tekmeč.“ Če so vsi Madjari Beksičevih misli, ki mora sam, memogredé rečeno, prav „čiste“ madjarske krvi biti, kajti že ime na ié kaže prav pravega „Madjarja“, ki se ob surovem mesu živi — potem se pač lahko ume, zakaj da Madjari Hrvatje povsod odrivajo, kjer jih le zamorejo; potem je pač lahko umljivo, zakaj da Hrvatom ne dovolijo nikakih železnic, katerih bi tako krvavo potrebovali, pa Madjar-orszagu jih pa že skoraj od vasi do vasi napravljajo. Bojé se jih, da bi se Hrvatje ne opomogli in bi jim ne rastle čez glavo. Toda tukaj je strah zastoj! Prav nič jim ne bo pomagal. Hrvatje se bodo tudi brez madjarske pripomoči opomogli, kolikor se bo le dalo, to seveda polagoma, ali bodo si pa gotovo!

Vnanje države.

Francoska. Evropa je vendar-le sprevidela, da bode še najbolje, ako se ona anarhistov znebi, preden se poslednjim posreči Evrope, t. j. sedanjega družbinskega obstoječega reda znebiti se. Francoska, ki je, kar se liberalnosti tiče, v vsakem oziru pravi vzor liberalne države, da v marsikterem še celó prenapeto liberalna, je tudi že jela železno svojo roko po teh novodobnih grobokopih človeške posvetne sreče stezati in jih na varno spravljati, kajti prepričala se je, da tako ne bo šlo, kakor anarhisti nameravajo. Dva sta bila v Parizu posebno „kunštna“ in sta lačnim delavcem na poslednjem občnem delavskem zboru svetovala, naj si le kruha odrežejo, kjer do njega pridejo, ne da bi ravno dosti popraševali, čegav je. „V založišča pojdite in kar potrebujete za življenje, ondi vzemite“, pridigovala sta javno, in to je bilo ravno, kar se je policiji pneumno zdelo, da je rovarja pod ključ spravila. O enem teh dveh se še celó trdi, da bi bil tajen policijski agent, ki je 300 frankov na mesec plače vlekkel za svoje ovaje. Če se to dokaže, je dotični še tem bolj oistro kazen zaslužil, kajti z lastno besedo zapeljeval je druge in spravljal jih v nesrečo oznanovajoč jim oznanilo prevrata. — Rojalisti si po tihem vse prizadevajo, če bo mogoče, da bodo grofa Pariškega spravili na kraljevi sedež. Zdaj so že celó od nekakih pogodb odjenjali, ki so jih poprej od njega zahtevali.

Katolikom se je tu pa tam že očitala verska nestrpljivost, pa prav po krivici. Kaj pa bode rekli, ako Vam nekaj povemo iz zamorske dežele iz vroče Afrike, o **Angri Pekení**, kjer so se Nemci naselili. Ondi je Hamburska zadruga Lüderitz polastila se veliko sveta in je s protestantovskimi misijonarji sklenila pogodbo, da se ne sedaj in ne pozneje ne sme ondi nikdar kak katoliški misijon naseliti. Protestantje so velik del sveta za poduk v svojem pokvarjenem krščanskem nauku tako rekoč v zakup vzeli. Kaj pa je to? Ali to ni nestrpljivost? Da, da, še več kakor nestrpljivost je to, kajti Nemci hočejo po vsi sili ondi napraviti luteransko nemško cesarstvo. Vpraša se le, če imajo do tega tudi pravico? Da, odrekati se jim taista ne more z juridičnega stališča, pač pak jim lahko očitamo versko nasilstvo, kajti dotične pokrajine so pod varstvom in pokroviteljstvom nemške zastave. Pod nemško zastavo pa poleg 25.582.000 luterancev živi tudi 14.870.000 katolikov, ki imajo rano takošno pravico

do državnega pokroviteljstva kakor luteranci, ker ravno taiste državne dolžnosti opravljajo. Kdo toraj daje luteranom pravico v Afriki edino le svojo vero za pravo vrivati, katoliškim misijonarjem pa še coló pot tje kaj zabranjevati? Nestrpljivost je to nič drugega, kakor verska nestrpljivost in ošabnost, katero protestantovski pastori po svojih misijonih razkazujejo, po katerih se v kočijah vozijo. Katoliški misijonar skoraj bos pride oznanjevat besedo božjo in pač ni čuda, da se ga hipoma vse oklene, kjer se prikaže, za to se jih pa ravno protestantje bojé.

Kongo-koferenca sklenila in določila je pojme o kotlini ob Kongu, o njegovem iztočji in o prosti mednarodni trgovini. Gledé prve točke o Kongovi kotlini določila je sledeče zemljepisne meje: mejniki so ji na vse strani goré, iz katerih izvirajo reke Niari, Ogove, Shari, in na severu reka Nil. Na iztoku mu je mejač Tanganiško jezero, na jugu pa gorovje reke Zambezi in pa kotlina Logé. K njej toraj spada ves svet, kolikor ga leži ob Kongu in njegovih pritokih z Tanganjiškim jezerom vred in njegovimi pritoki na iztočni strani. Gledé proste trgovine so odločili, da ima tista pravico na atlantskem morji od Sette-Came do do iztočja Logé. Na severu se bo razprostirala ob teku reke Logé; na jugu in iztoku pa po celi kotlini ob Kongu. Gledé iztoka bi jo pa še radi raztegnili do indijskega oceana, če tudi so po oni strani Afrike kraljestva in cesarstva zamorcev. Tem mislijo ponuditi prijaznost evropskih velesil, kar bo črnim rodovom izvestno jako dobrodošla ponudba in jo bodo z veseljem sprejeli. Sicer je pa trgovina v Afriki tudi na zapadni strani že precej razvita in se ondi že veliko kolonij nahaja, po katerih se je prvotna oblika trgovine: blago za blago namreč že vmaknila moderní trgovini: blago za denar. Edino le še ob reki Niger trgujejo še na prvoten način, da se namreč evropsko blaga zamenjuje za afrikansko. Posredovalna enota je merica palminega olja, ki se „kru“ imenuje in po isti se potem blago taksira in plačuje.

Izvirni dopisi.

Od gorenje Savinje, 29. novembra. (Čudna naselbina.) Ni še dolgo tega, ko je neki dopisnik iz tega kraja povedal visoki oblasti v Ljubljani nekaj čudnih novic „na uho“. — Govorilo se je namreč tedaj o židovski naselbini na škofovskih žagah pri Nacaretu, ob enem pa izjavilo začudenje, da so postala posestva škofov Ljubljanskih zavetje rodú, kateri zatira in sovraži tisto, kar je nam najdražje, — našo vero in narodnost! Mimo tega pa je naše prebivalstvo, katero je že stoletja sem lesno trgovino pošteno in častno voditi znalo, — postalo vznemirjeno, ker je našlo, da se mu podpira konkurenca od čisto nepričakovane strani. Splošen protest, občna nevolja. Misli se je, da škofijstvo niti ne vé, kdo je najemnik njegove lastnine, in upali smo, ter še upamo, da se bode z imenovanjem novega škofa tudi ta naš pohujšljivi in pogubni čudež odpravil.

Morebiti ni kmalu kraja na Slovenskem, koji bi se z blagim mirom toliko ponašati zamogel, kakor ravno gornje-savinjska dolina. Tukaj je le jedna stranka in niti črni „Schulverein“, niti kakoršnikoli nemški kulturonošci niso iskali tukaj svojega delokroga. Kakor se pa kaže, nam hočejo tisti časi od-

v plodenje, dovolilo se je to, kakor sem že rekel, le s tem pogojem, da se javno družijo v zakon in da zunaj tega nemajo staviti plodivnega čina, zatoraj pa tudi ne spolovno ljubiti se, ker ta ljubezen ni nič drugega kakor naravno pripravljavna k onemu činu. Ljubezen ta je dovoljena kot pričetna ali uvodna tudi onim, ki resno mislijo v kratkem skleniti zakonsko zvezo. Prostim pa in ki ne mislijo resno in kmalo v zakon stopiti, je prepovedana, zatoraj pregrešna, ker ne služi svrhi, v katero je človeku vrojena, in tako nasprotuje naravnemu redu. A posebno pogubna je taka ljubezen nezreli mladini, ako se začne za-njo vnemati, ona jame mladenču polniti domišljijo z nečistimi podobami, otrovi mu nepokvarjene živce, izsreblje življni sok. Zatoraj pa mora vsak pravi odgojitelj pred vsem zapomniti si prevažno svarilo: ne daj mladini v roke zaljubljenih pesnikov, ni je več nevarnosti za mlado srce!

M. Toda drugače razume to reč Stritar. Glejte, kako piše: Ne bati se mladeniči! Pridigal vam ne bodem; v kako razmero vam je stopiti s tem svetovnim čutom, učili vas bodo vaši roditelji, izpovedniki, verski učitelji, njih poslušajte. Moj svét je ta: Ako že ljubite, ljubite na skrivnem, na dnu srca, tam naj gorí večna lučica, katero ste prižgali svojemu angelu, svojemu idealu, skrivna ljubezen, najboljša ljubezen! Kaj treba vedeti svetu, kdo je vaša

boginja, kake „laske“ ima, oči in usta! Kako vas „peče bolečina“, kako zdihujete po noči in po dnevi Ako toraj ljubiš, mladenč, ljubi za-se; ne izpostavljal svojih sladkih ali britkih čutov v posmeh tujim ljudem, ki imajo vsak svoje potrebe in opravke . . . Tako podučuje Stritar mladino! (Res, učenik, kterege bi komaj oni „ta šantovi“ prekosil. Vr.)

J. Da, da, tako se uči v listu, ki je pred vsem namenjen mladini na viših in srednjih šolah. Ljubite, kaj ne, ljubite, dijaki! Čemu ljubiti? Jeli morda ona ljubezen nekako nedolžna šala, katero si sme vsakdo povoljno privoščiti? Tako učite, gojitelji mladine, to je vaša nprav! In žalibog, da si tak nauk mladina predobro v srce vtisne. Večkrat sem že videl, preljudi moj, kako je že gimnazijalec ves vtopljen v tako ljubovanje. Ne peto- ali šestošolec, otrok, ki zna komaj grško brati, izvolil si je „svojo“; in tedaj sanjari in blede noč in dan, pesnikuje, žaluje, toži luni in zvezdam svoje gorjé, pri tem pa zanemarja šolske naloge, in jame vidno hirati od dne do dne. Začne ljubiti — dasiravno sme upati, da mu bo še le za deset ali dvajset let mogoče s svojo „boginjo“ v zakon stopiti; dve ali tri leta še na gimnaziji, pet ali šest let na vseučilišči, potem spet kaj časa, predno stalno do kruha pride, to ti je čas, v katerem se ona lahko desetkrat

moži, in on postane ji saj tudi tolikokrat nezvest. Glej, vse to ga še loči od izvoljene, in vendar kaj takega naši osrečevalci in odgojevalci mladine ne le obsojajo, ampak celó priporočajo! Sad takih naukov je lahko videti vsak dan. Le poglejmo našo učečo se mladino; kako nam hira in blede; nekdan bil je najlepši kinč mladeničev rudeče lice in vedro oko. A zdaj beži gledat, srečaval boš po ulicah mladeniške postave brez vse živahnosti in življenja, motne oči, zgrbančeno čelo, blede lica; vse ti znanuje žalostno zamišljenost in obup; kmalo ne bomo drugega imeli, kakor fantaste, same fantaste, grobove od zunaj pobeljene, od znotraj smrdljive! O za Boga, tžna slovenska domovina! da nimaš drugih odgojiteljev svojim najnežnišem cveticam, da strupena slana grde poltosti že v prvem evetu posmodi tvoje najlepše cvetke! A tako je in drugače ne more biti, dokler se tako uči in po lepoznanjskih listih (ali kali!) tako piše.

Toda predaleč smo že skoro zabreli. Hotel bi ti nadalje brati iz prijateljevega pisma, pa kakor vidim, se jame že temniti; zatoraj pa odložim nadaljevanje za prihodnjič. Nocoj stopiva še gor na vrh, kmalo bo že začela luna izza Nanosa vshajati. Imela bova krasen pogled.

M. Da, gospod doktor, prav rad grem.

(Dalje prih.)

